

KARATE-DO TƏLİMİNİN TƏLİM-MƏŞQ TEXNOLOGİYASINDA TƏDRİS PROBLEMLƏRİ

Ü.M. Ağayeva

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası
ulkar.aghayeva@sport.edu.az, orcid.org/0009-0006-7109-6910

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 11 oktyabr 2023

Dərc olunub: 28 dekabr 2023

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Məqalədə gənc karateçilər üçün eksperimental təlim proqramının həyata keçirilməsi prosesi müzakirə olunur. Bundan əvvəl mövcud sosial-iqtisadi, siyasi və mədəni vəziyyətin ən mühüm xüsusiyyətləri qeyd edilir. Araşdırmalar nəticəsində sübut edilmişdir ki, belə şəraitdə əlavə təhsil sistemi istər-istəməz bir sıra köklü dəyişikliklərə məruz qalmalıdır. Perspektivli pedaqoji texnologiyaların tədris prosesinə inteqrasiyasının əlavə təhsil sisteminin gələcək inkişafını təmin edən imkanlar araşdırılır. Bir sıra müəlliflər tərəfindən təklif olunan gənc karateçilər üçün təlim proqramının əsas xüsusiyyətləri təsviri təhlil edilərkən, pedaqoji eksperimentin vasitəsilə onun effektivliyi yoxlanılır. Bu təhsil və təlim prosesinə inteqrasiyası perspektivləri ilə bağlı bir sıra nəticələri üzə çıxarır.

Açar sözlər: *təlim-tədris prosesi, tədris texnologiyası, sağlamlığının möhkəmləndirilməsi, fiziki inkişaf, hərəkəti qabiliyyətlər, xüsusi biliklər, təlim-məşq sahəsi.*

Bədən tərbiyəsi və idman şəxsiyyətin hərtərəfli inkişafı, sağlamlığının möhkəmləndirilməsi və yaxşı fiziki inkişafı, hərəkəti qabiliyyətlərinin, xüsusi biliklərinin lazımi səviyyədə olması, o cümlədən insanın intellektual, iradi və emosional sferaların, estetik ideyaları və ehtiyacları formalaşması üçün vacib şərtlərdən biridir. İnkişaf etməkdə olan gənc nəslin müasir həyatda fiziki hazırlığının yüksəldilməsi üçün bədən tərbiyəsi problemləri mütəxəssislərin daim diqqət mərkəzindədir. Sosial həyatın müasir mərhələdə gənclərin bədən tərbiyəsi və idman hazırlığının məzmununda baş

verən fəal dəyişikliklər bədən tərbiyəsi dərslərində və təlim məşğələlərində tədris texnologiyasına qoyulan tələblərə yenidən baxılması zərurətini yaradır.

Bu zəmində öz mənəvi-fəlsəfi baxışları ilə insan psixologiyasının dərinliklərinə nüfuz etməyə qadir olan Şərqi döyüş sənəti nümunəsində karate-do təliminin rolu təkzibedilməzdir. Bu baxımdan, haqqında danışılan karate-do təlimində hərəkəti keyfiyyətlərin öyrədilməsi texnologiyasının tədrisi problemləri sahəsində aparılan təhlil işinin aktuallığını müəyyən edən bir ziddiyyət meydana çıxır: bir tərəfdən gənclərin döyüş sənətinə marağı və buna rəğmən də idmanla məşğul olanların sayı artır. Bu artım, döyüş sənəti vərdişlərinin öyrədilməsi sahəsində elmi-metodik işlənmələrə ehtiyacı da artırır. Digər tərəfdən isə məşqçilərə kömək ola biləcək elmi-tədqiqat, tədris və metodik işlərinin azlığı qarşıya bir sıra maneələr qoyur.

Yuxarıda göstərilənlər mövcud tədqiqat problemini, yəni gənc idmançılara Syotekan karate döyüş sənəti bacarıqlarını öyrətmək üçün texnologiyanın inkişafı məsələlərini müəyyənləşdirir. Bu problemi həll etmək üçün döyüş sənəti bacarıqlarının öyrədilməsi texnologiyası sahəsində tədqiqat aparmaq lazımdır. Hazırda, Şərqi döyüş növlərində texnologiyanın tədqiqi sahəsinə "pedaqoji texnologiya" anlayışı həm elmi, həm də təcrübi baxımdan maraq yaradan təhsil mühitinə köklü surətdə nüfuz etmişdir.

Müxtəlif formalı izahlara malik olan "texnologiya" termininin təriflərindəki fərqlərə baxmayaraq, əksər müəlliflər prosedurların ardıcılığı və ya bir-biri ilə əlaqəli hərəkətlər, bir-biri ilə əlaqəli metodlar toplusu, aydın tədris planlaşdırmaları, layihələşdirmələri, proqramlaşdırmaları, təlimatlar sistemlərini, aparılan tədris əməliyyatlarının alqoritmləşdiril-

məsini və s. bir vəhdət halında olan anlayışlarla işləyirlər.

Buna görə də pedaqoji texnologiyaları pedaqoji proses iştirakçılarının məqsədə çatmaqda hərəkətlərinin əsaslandırılmış məcmusu və nizamlı ardıcılığı kimi başa düşmək daha məqsədəuyğundur. Texnologiyalar diaqnostikanın sayı və mövcud qanunauyğunluqların dəqiq nəzərə alınması ilə xarakterizə olunur. Bəzi müəllimlərin (məs.C.V. Bidjiyev, M. Bişop, M.M. Bogen və digərləri) fikrinə görə “pedaqoji texnologiya” anlayışı üç aspektlə təmsil oluna bilər:

1. Elmi aspekt: pedaqoji texnologiyalar - pedaqoji elmin bir hissəsi olub, tədrisin məqsədlərini, məzmununu və metodlarını öyrənərək inkişaf etdirən pedaqoji proseslərin layihələndiricisidir;

2. Prosesual-təsvir aspekti: prosesin təsviri (alqoritm), planlaşdırılan təlim nəticələrinə nail olmaq üçün məqsədlərin, məzmunun, metodların və vasitələrin toplusu;

3. Prosesual-səmərəli aspekt: texnoloji (pedaqoji) prosesin həyata keçirilməsi, bütün fərdi, instrumental və metodik pedaqoji vasitələrin fəaliyyəti [1, s.125, 4, s.243].

Beləliklə, belə nəticəyə gəlmək olar ki, pedaqoji texnologiya həm təlimin ən rəşional yollarını öyrənən elm, təlimdə istifadə olunan metodlar, prinsiplər və qaydalar sistemi, həm də rəşal təlim prosesi kimi fəaliyyət göstərir.

Pedaqoji texnologiyanın daxili strukturuna qarşıya məqsəd qoyulması, seçmə, proqramlaşdırma, stimullaşdırıcı-motivasiya, əməliyyat-fəaliyyət və qiymətləndirici-analitik kimi komponentlər daxildir. Bu komponentlər öz növbəsində olmaqla,

-Qarşıya qoyulan məqsəd komponenti məqsədin öyrənilməsini və ona nail olmaq şərtlərini;

-Seçmə komponenti didaktik proseslərin həyata keçirilməsinin vasitələrinin, formalarının və üsullarının təcربی olaraq seçilməsini və əsaslandırılmasını;

-Proqramlaşdırma komponenti tədris materialının öyrənilməsi ardıcılığının əsaslan-

dırılmasını, tədris prosesinin təşkilinin rəşional formalarından, onun həyata keçirilməsi üçün seçilmiş vasitə və üsullardan istifadə edilməsini;

-Stimullaşdırıcı-motivasiya komponenti tədris edilənlərin fəşal idrak fəaliyyətinə, təhsilin məzmununun mənimsənilməsinə təşviq edən şəraitin yaradılmasını və həyata keçirilməsini;

-Əməliyyat-fəaliyyət komponenti müəllim və məşqçilərlə şagirdlər arasında didaktik qarşılıqlı əlaqəni, hər bir dərşin məqsədinə çatmaq üçün seçilmiş vasitələrin köməyi ilə müəllim və məşqçilər tərəfindən şagirdlərə pedaqoji təsiri;

-Qiymətləndirici - analitik komponent tədris edilənlərlə didaktik qarşılıqlı əlaqənin nəticələrinə nəzarəti, axırıncı nəticələrdən sonra vəziyyəti xarakterizə edən konkret məlumatların əldə edilməsini, alınan məlumatların qiymətləndirilməsini, müsbət və mənfi tərəflərin vurğulanmasını müəyyənləşdirir [2, s.83].

Müasir təhsil və xüsusən də karate-do təlimi sistemində “pedaqoji texnologiya” termini ilə yanaşı “metodika” anlayışından da tez-tez istifadə olunur və aydındır ki, hər iki terminin aydınlaşdırılması vacibdir. Bir sıra tədqiqatçılar iddia edirlər ki, yuxarıda göstərilən hər iki termin eyni mənə kəşb edir və buna görə də “texnologiya” anlayışına yenilik kimi baxılmamalıdır. Eyni zamanda da digər müəllimlər “pedaqoji texnologiya” anlayışının elmi yeniliyindən danışaraq, onun ənənəvi “metodika” anlayışından bir sıra fərqlərini qeyd edirlər. Məsələn, V.V.Pikan [121, 122] texnologiyanın təcربی istehsal oluna bilməsi və nəticələrin sabitliyi ilə xarakterizə olunduğunu iddia edir. Pedaqoji texnologiyanın elementləri, bir tərəfdən istənilən müəllim və məşqçi tərəfindən təcربی olmalı, digər tərəfdən isə bütün tədris edilənlər tərəfindən planlaşdırılan nəticələrin əldə edilməsinə təminat verməlidir, çünki eyni texnologiya müəllim və məşqçilər tərəfindən müxtəlif cür həyata keçirilə bilər.

Pedaqoji texnologiya tədris edilənlərin özlərinin fəaliyyətinin təşkil məzmununun və üsullarının işlənilib hazırlanmasını nəzərdə tu-

tur. Bu, bütövlükdə onların şəxsiyyətinin inkişafına yönəlmiş pedaqoji prosesin diaqnostik məqsədinin qoyulması və obyektiv keyfiyyətə nəzarəti tələb edir. "Pedaqoji texnologiya" anlayışı təlim-təhsil təcrübəsində aşağıdan yuxarıya tabelik prinsipi əsasında üç səviyyədə istifadə olunur:

1. Ümumi pedaqoji (ümumi didaktik)

səviyyə: ümumi pedaqoji (ümumi didaktik, ümumi təlim) texnologiya müəyyən bir bölgədə, təhsil müəssisəsində, müəyyən bir təhsil səviyyəsində vahid təhsil prosesini xarakterizə etməklə yanaşı, həm də pedaqoji texnologiyanın məqsədlərinin, məzmununun, tədrisin vasitələrinin və metodlarının məcmusunun, prosesin subyektlərinin və obyektlərinin fəaliyyətinin alqoritmini ehtiva edir;

2. Qismən metodoloji səviyyə:

qismən subyektli pedaqoji texnologiya "özəl metodologiya", yəni bir fənn, müəllim və məşqçi (fənlərin tədrisi metodu, kompensasiya təhsili metodu, müəllimin, məşqçinin iş metodu) çərçivəsində təhsil və tərbiyənin müəyyən məzmununun həyata keçirilməsi üçün metod və vasitələrin məcmusu mənasında işlənir;

3. Yerli səviyyə:

yerli texnologiya özündə təhsil prosesinin ayrı-ayrı hissələrinin texnologiyasını, xüsusi didaktik və təhsil vəzifələrinin həllini, müəyyən fəaliyyət növlərinin texnologiyasını, konsepsiyalarının formalaşmasını, fərdi şəxsi keyfiyyətlərin tərbiyəsini, təhsil texnologiyasını, yeni biliklərin mənimsənilməsini, tədris materialının təkrarı və nəzarəti texnologiyasını, müstəqil iş texnologiyasını və s. ehtiva edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, əgər bir neçə fəaliyyət qanunauyğunluğu varsa, o zaman müxtəlif yollarla onlara əsaslanan bir neçə texnologiya variantı, real təlim imkanları ilə fərqlənən qruplar üçün müxtəlif texnologiyalar yaratmaq da mümkündür. Buna görə də texnologiyaların tam siyahısını yaratmaq mümkün olmasa da ora əlavələr etmək həmişə mümkün olsa da bu siyahıya diaqnostik nəticələrə yaxud qanunauyğunluqlara əsaslanmayan məşq sistemlərinin daxil edilə bilməyəcəyini qətiyyətlə qeyd etmək vacibdir. Bu qeyd, hazırda "texnologiya" termininin geniş yayıldı-

ğı və çox vaxt da səhv istifadə olunması baxımından xüsusilə vacib görünür.

Təlim-təhsil sistemi pedaqoji texnologiyanın reallaşdırıcı məqamlarından biri olub, təlimin predmetindən, subyektlərindən (müəllim-məşqçi və tələbə-şagird) və onların birgə fəaliyyətindən ibarətdir. Y.D. Jeleznyakın fikrincə, didaktik proseslərin əsas komponentləri qeyd olunan fəaliyyət növlərinin daşıyıcıları olan subyektlərin olduğu təlim-tədris fəaliyyətidir [3, s.65].

Təlim-tədrisin subyektli olan müəllim və məşqçilər, təlim keçənlərin tərbiyəsi, təlim-təhsili və məşqi ilə məşğul olan, bədən tərbiyəsi və idman sahəsinin istiqamətləri üzrə ixtisaslı peşə hazırlığı olan şəxslərdir. Tələbə və şagirdlər isə pedaqoji proseslərin strukturunda daşıyıcılar olub, mütəşəkkil təhsil fəaliyyəti ilə məşğul olan təlim-tədris subyektləridir. Tələbə və şagird şəxsiyyətləri bir-birindən motivasiya, intellektual, emosional, iradi kimi keyfiyyətlərlə fərqlənir ki, bu da təhsil fəaliyyətinin effektivliyinin inkişaf səviyyəsi üçün müəyyən əhəmiyyət kəsb edir.

Məşqçilərin qarşısında isə yüksək səviyyəli peşəkar hazırlıq, müvafiq bilik sahələrində səriştə, hərtərəfli hazırlıq, nəzakət, dürüstlük, nizam-intizam, tələbkərlilik kimi mənəvi keyfiyyət tələbləri qoyulur. Onların birgə işi öyrənilən hərəkət fəaliyyətin strukturunu və məzmununu anlamağa yaxud da fiziki keyfiyyətləri inkişaf etdirməyə yönəldilmişdir.

Haqqında danışılan karate-do təliminin texnikasının bölmələri arasında qarşılıqlı əlaqə (fərdi texnika, cütlüklərlə texnika, kombinasiya texnikası, yerdəyişmə texnikası), hər bölmə üzrə ardıcılıq olaraq aparılmalıdır. Göstərilənlərə əsaslanaraq, pedaqoji texnologiyayı pedaqoji və psixofizioloji qanunauyğunluqlara əsaslanan nəzəri müddəaların məcmusunu xüsusi olaraq hərəkət fəaliyyətin, keyfiyyətlərin, biliyin öyrədilməsi sistemi və strukturu vasitəsilə özəl didaktikaya çevrilməsi kimi başa düşmək lazımdır. Bu, şərq pedaqogikasında şəxsiyyət-yönümlü yanaşmanın hələ də lazımınca tətbiq edilməməsi ilə izah olunur. Akademik İ.T.Frolovun fikrincə bunun səbəbləri qərb və şərq fəlsəfi anlayışları arasındakı əsas fərqlərdədir. Belə ki, əgər birinci halda cəmiyyət insanın

mənafeyinə xidmət edirsə, ikinci halda insan cəmiyyətdə xidmət edir. Müxalif fəlsəfi və pedaqoji ideyaların toqquşması karate-do təliminin mənəvi istiqamətlərinin uyğunlaşmasını xeyli çətinləşdirdi. Buna baxmayaraq, son illər ölkəmizdə idmanın döyüş növlərinin, o cümlədən karate-do təliminin vərdişlərinin yeni pedaqoji texnologiyaların tədrisi sistemində fəal şəkildə tətbiqi prosesinin gedişi müşahidə olunur. Gənc karateçilərin hazırlığı metodikası iradi keyfiyyətlərin öz-özünə tərbiyəsi üçün motivasiya və gənc karateçilərin müxtəlif çətinlik dərəcələrində olan maneələrə fəal münasibətini formalaşdırmaqla nəzəri, metodiki və təcrübi məşğələlərdən ibarət olmalıdır. Məşqçi və müəllimlər tərəfindən onlara şəxsiyyətyönümlü yanaşma idmançıların daxili, mənəvi dünyasının aktivləşdirilməsinə, idmanın təkmilləşməsi prosesinin şəxsi mənə ilə tamamlanmasına əsaslanmalıdır [4, s.119].

İndiki vaxtda bir çox mütəxəssislərin fikrincə karate-do təlimi inkişaf etməkdə olan gənc nəslin şəxsiyyətini hərtərəfli olaraq uğurla formalaşdırmaq üçün effektiv vasitə hesab edirlər. İdmanın karate növü ilə məşğul olan yeniyetmələrdə əldə edilən uğurun daha zəif rəqib üzərində deyil, məhz özlərinə, öz zəifliklərinə, ambisiyalarına, təkəbbürlüklərinə, tənbelliklərinə qalib gəlmənin nəticəsi olduğunu aşılamaq zəruridir. "Sarsılmaz ruh" anlayışının tərbiyəsi, şəxsin özünü daim fəth etməli olduğu zaman məşq rejimi ilə asanlaşdırılmalıdır. Bir çox mütəxəssislərin fikrincə, son bir neçə onillikdə bədən tərbiyəsi və idman fəaliyyəti prosesində məşğul olanların sağlamlığının qorunmasına daha çox diqqət yetirilir. Sağlamlığın qorunmasına pozitiv təsir göstərən konseptual texnologiyalar hazırlanmış və ənənəvi karatedə uğurla istifadə edilmişdir. Yuxarıda qeyd olunan texnologiyalar əsasında təşkil olunmuş təlim-tədris prosesi gənc nəslə ətraf mühitin mənfi amillərinin təsirini əhəmiyyətli dərəcədə azaldıb, xəstəliklərə qarşı müqavimət səviyyəsinin artmasına kömək edib, orqanizmin funksional imkanlarını təkmilləşdirib. Ənənəvi karate elementlərindən istifadə etməklə bədən tərbiyəsinin sağlamlaşdırıcı texnologiyasının pedaqoji modeli insan şəxsiyyətinin tərbiyəsinə, xüsusi hərəkəti fəaliyyət

yət texnikasının öyrədilməsinə, fiziki məşqlərə və idman fəaliyyətlərinə həvəsin artırılmasına müsbət təsir göstərmişdir. Sağlamlığı qorumağa xidmət edən texnologiyalarda fiziki fəaliyyət, texnika və rəqabət karateçinin həm özünün, həm də tərəf müqabilinin sağlamlığına şəxsi münasibətinin dəyərli motivasiya komponentlərinin inkişafı əsasında həyata keçirilməlidir [5, s.11].

Karate idman növü ilə məşğul olan idmançıların dəyər oriyentasiyalarının formalaşmasının konseptual modelində E.S.Stepanov üç komponenti ayırmışdır:

- idmançıların hərəkətlərinin motivlərini müəyyən edən motivasiyalaşdırıcı komponent;
- idmançıya dəyər yönümlərinin formalaşması prosesinin məzmunu və istiqaməti haqqında tam məlumat verən məlumatlandırıcı komponent;
- tələbə və şagirdlərin dəyər yönümlərinin formalaşması prosesini idarə etmək üçün müəllim və məşqçinin hərəkətlərini müəyyən edən funksional-fəaliyyət komponenti.

Dəyər istiqamətləri seçiminin proqnozlaşdırılması idmançının şəxsi fərdi keyfiyyətlərinin, məqsədyönlü idman təlimində tələbat və motivasiyalarının hərtərəfli təhlilinə, onun rəqiblə təkbatək döyüşdə qələbəsinin təmin edilməsinə əsaslanır. Sağlamlığın qorunması istiqamətində dəyər yönümlərinin formalaşdırılması prosesində tədris edilənlər şüurlu seçim üçün ilkin şərtlərin yaradılması və səmərəli müdafiə üsullarının mənimsənilməsi və təcavüzkarlıq meyillərinin aradan qaldırılması üçün real imkanlar yaradır.

Döyüş sənətində idmançıların hazırlanması texnologiyasının təkmilləşdirilməsi məsələlərində tədqiqatçılardan A.A.Novikovun və V.M.İqumenovun işlərinin böyük əhəmiyyəti vardır. Müəllimlər təlimin əsas istiqamətini vurğulayaraq, yerinə yetirilən işin xarici əlamətlərini nəzərə almarla təlim yüklərinin planlaşdırılması formalarını təqdim etmişlər.

Kataçilərin məşq yüklərinin təsirin konkret fizioloji yönümlü məşq tapşırıqları şəklində planlaşdırılmasının bu metodunun əsas müsbət cəhəti onun çox istiqamətli olmasıdır. Müəyyən məşq tapşırığının fizioloji təsirinə

həcmi və istiqaməti işin ciddi şəkildə tənzimlənən xarici parametrləri ilə təyin edilir. Bir sıra tədqiqat işləri idmançıların fiziki və texniki hazırlığının təkmilləşdirilməsinə həsr olunmuşdur. Lakin döyüş aparılması fəaliyyətin dinamik vəziyyətlərindən istifadə edilməklə ixtisaslı və təcrübəli karateçilərin hazırlanması metodologiyası və müxtəlif döyüş üslubları nəzərə alınmaqla, texniki-taktiki komplekslər işləyib hazırlanmalıdır.

Bəzi müəlliflər eksperimental proqramı güləşçilərin müxtəlif döyüş üslublarını nəzərə almaqla, təlimin rəşional ardıcılığı və texniki-taktiki hərəkətlərin kombinasiyalarının təkmilləşdirilməsi əsasında yarışlara hazırlamaq mərhələsində tətbiq etmişlər. Bu, idmançıların fiziki və texniki-taktiki bacarıqlarını təkmilləşdirməyə imkan verib. Tədqiqatçı Ç.T.İvapkov tərəfindən yarış fəaliyyətinin müxtəlif vəziyyətlərinin təşkilə əsasında gənc karateçilərin bacarıqlarının artırılması texnologiyasını işlənilib hazırlamışdır. Tədqiqatçılardan V.A. Yeqanov, İvanov-Katanskiy, X. Volf və başqaları tərəfindən müdafiə hərəkətlərinin öyrədilməsi, digər tədqiqatçılardan Van Lin, A.L.İvanov, M.A.Nikolaev, V.Y.Mikryukov tərəfindən isə hücum texnikasının öyrədilməsi üsulları işlənilib hazırlanmışdır.

Aparılan araşdırmalardan belə qənaətə gəlmək olar ki, hazırda döyüş növlərinin, o cümlədən də karate-do təliminin məşq prosesinə yeni texnologiyaların təcricən tətbiqi mexanizmi gedir. Lakin bununla yanaşı bir sıra ekspertlərin fikrincə, karate-do təlimi sahəsində aparılan elmi araşdırmaların məlumatları bu döyüş növünün təcricəsi problemlərini uğurla həll etmək üçün kifayət deyildir. Buna səbəb isə çoxlarının fikrincə elmi-metodiki ədəbiyyatların kifayət qədər olmamasıdır və məhz bu

peşəkar məşqçilərin hazırlanmasında əsas problemlərdən biri olaraq qalır.

Karate-do təlimi haqqında nəzəri biliklərin az və zəif olması yanlış dəyərlər kompleksinin formalaşmasına gətirib çıxarır ki, bu da gənc nəslin nümayəndələrinə qədim döyüş sənətinin öyrədilməsinə təsir göstərir. Bəzi ekspertlər iddia edərək göstərilər ki, bir sıra yanlış dəyərlər toplusu real həyatda rast gəlinən bir sıra vəziyyətlərdə karate texnikalarının əsassız və ya yanlış istifadəsinə gətirib çıxarması, məşğul olanların əksəriyyətinin erkən məyus olmasına və idmandan uzaqlaşmasına səbəb olur.

Göstərilənlər konstruktiv yanaşmanın kifayət qədər istifadə edilmədiyini göstərir, onun mahiyyəti təcəcə biliklərin ötürülməsində deyil, həm də tələbəninin çətin vəziyyətlərdə əldə etdiyi biliklərdən düzgün istifadə etməyi, əsaslandırılmış qərarlar qəbul etməyi və proqnozlaşdırmağı öyrənə biləcəyi şəraitin yaradılmasındadır.

ƏDƏBİYYAT

1. **Биджиев С.В.** *Каратэдо Шотокан*. СПб., 2014, 559 с.
2. **Бишоп Марк** *Окинавское каратэ. Учителя, стили и секретная техника*. М.: Гранд, 2016, 138 с.
3. **Боген М.М.** *Обучение двигательным действиям*. М.: Физкультура и спорт, 2016, 137с.
4. *Боевые и спортивные единоборства: справочник*. Под общ. ред. А.Е. Тараса. Минск: Харвест, 2018, 639 с.
5. **Вещиков Ф.А.** *Стилевое каратэ программа спортивной подготовки*. Советский спорт. 2019, 51 с.

ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ В УЧЕБНО-ТРЕНИРОВОЧНОГО ТЕХНОЛОГИИ КАРАТЭ-ДО

У.М. Агаева

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
ulkar.aghayeva@sport.edu.az, orcid.org/0009-0006-7109-6910

Аннотация. В статье рассматривается процесс реализации экспериментальной программы подготовки юных каратистов. Перед этим упоминаются важнейшие особенности нынешней социально - экономической, политической и культурной ситуации. В результате исследований доказано, что в таких условиях система дополнительного образования неизбежно должна претерпеть ряд радикальных изменений. Исследуются возможности интеграции в учебный процесс перспективных педагогических технологий, обеспечивающих дальнейшее развитие системы дополнительного об-

разования. При описательном анализе основных особенностей программы подготовки юных каратистов, предложенной рядом авторов, ее эффективность проверяется посредством педагогического эксперимента. Это позволяет сделать ряд выводов относительно перспектив ее интеграции в образовательно-тренировочный процесс.

Ключевые слова: учебно - воспитательный процесс, образовательная технология, восстановление здоровья, физическое развитие, моторика, специальные знания, область обучения.

PROBLEMS OF LEARNING IN KARATE-DO EDUCATION AND TRAINING TECHNOLOGY

U.M. Aghaeva

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
ulkar.aghayeva@sport.edu.az, orcid.org/0009-0006-7109-6910

Annotation. The article discusses the process of implementing an experimental training program for young karateka's. Before this, the most important features of the current socio-economic, political and cultural situation are mentioned. As a result of research, it has been proven that in such conditions the system of additional education must inevitably undergo a number of radical changes. The possibilities of integrating promising pedagogical technologies into the educational process, ensuring the further development of the system of addi-

tional education, are explored. In a descriptive analysis of the main features of the training program for young karateka's proposed by a number of authors, its effectiveness is tested through a pedagogical experiment. This allows us to draw a number of conclusions regarding the prospects for its integration into the educational and training process.

Keywords: educational process, educational technology, health restoration, physical development, motor skills, special knowledge, field of study.